

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

**Aktuální problémy srbského zemědělství v kontextu
integrace do Evropské unie**

Lucie Kobličková

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Lucie Kobližková

Provoz a ekonomika

Název práce

Aktuální problémy srbského zemědělství v kontextu integrace do Evropské unie

Název anglicky

Current issues of Serbian agriculture in the context of European Union integration

---

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je charakterizovat zemědělství Srbska. V návaznosti na plánovaný vstup Srbska do Evropské unie je dílčím cílem práce provést komparaci ČR, Srbska a EU na základě relevantních ukazatelů ekonomické výkonnosti.

Metodika

Studium odborné literatury, internetových materiálů, právních norem a mezinárodních smluv. Komparace a analýza teoretických a praktických přístupů. Rozhovory s odborníky z oboru. Aplikace nastudovaných teoretických poznatků na praktickém příkladu.

Doporučený rozsah práce

40-60 stran

Klíčová slova

Srbsko, Balkán, zemědělství, integrace, EU, IPARD, AQUIS

Doporučené zdroje informací

- European Commission „Serbia 2018 Report“, duben 2018 [online]. Dostupné: <http://europa.rs/wp-content/uploads/2018/04/20180417-serbia-report.pdf> [přístup: 12. červenec 2018]
- Institute of Agricultural Economics Belgrade (2015), Vehapi Semir, Šabotić Zenaida „The State and Problems of Serbian Agriculture“, 2015 [online]. Dostupné: <https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/200524/2/16%20EP%201%202015.pdf> [přístup: 12. červenec 2018]
- Institute of Agricultural Economics Belgrade (2017), Kuzman Boris, Djuric Katarina, Mitrović Ljubomir, Prodanovic Radivoj „Agricultural Budget and Agriculture Development in Republic of Serbia“, 2017 [online]. Dostupné: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-3462/2017/0352-34621702515K.pdf> [přístup: 12. července 2018]
- Ministry of Agriculture and Environmental Protection Republic of Serbia „Republic of Serbia – IPARD Programme for 2014 – 2020“, leden 2015 [online]. Dostupné: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/3/2015/EN/3-2015-257-EN-F1-1-ANNEX-2.PDF> [přístup 7. červenec 2018]
- Ministry of European Integration „National Programme for the Adoption of the ACQUIS“, únor 2018 [online]. Dostupné: http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumentacija/npaa/third_revision_npaa_18.pdf [přístup: 12. červenec 2018]
- Pelikán J., Havlíková L., Chrobák T., Rychlík J., Tejchman M., Vojtěchovský O. (2013). „Dějiny Srbska“. 2. vydání. Praha. Nakladatelství Lidové noviny. 2013. 677 s. ISBN 978-80-7422-217-7
-

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zdeňka Gebeltová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 18. 2. 2019

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 2. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 10. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Aktuální problémy srbského zemědělství v kontextu integrace do Evropské unie" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 12. března 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zdeňce Gebeltové, Ph.D. za vedení bakalářské práce, vstřícnost a trpělivost. Dále děkuji za konzultace problematiky Ing. Jiřímu Královi, vedoucímu obchodně-ekonomického úseku Velvyslanectví České republiky v Bělehradě a Ing. Pavlu Svobodovi, zemědělskému diplomatu téhož úřadu.

Aktuální problémy srbského zemědělství v kontextu integrace do Evropské unie

Abstrakt

Práce se zabývá současným stavem srbského zemědělství, jeho problémy a kroky, které Srbsko podstupuje k integraci do Evropské unie.

V rámci literární rešerše jsou představeny základní informace o Srbsku, stručná historie, která ovlivnila dnešní zemědělství, aktuální problémy, se kterými se srbské zemědělství potýká a kroky, které je třeba podstoupit a které již Srbsko podstoupilo, pro úspěšný vstup do Evropské unie. Zásadními problémy jsou velká členitost pozemků, nízká technická vybavenost, zastaralost strojů a nízká konkurenceschopnost.

Vlastní práce se pak skládá ze shrnutí ekonomických ukazatelů, jako jsou zaměstnanost, hrubý domácí produkt a hrubá přidaná hodnota, agrární zahraniční obchod, a to jak v celonárodním měřítku, tak pouze v zemědělském odvětví. Pomocí poměrových ukazatelů je dále srbské zemědělství srovnáváno s Českou republikou a Evropskou unií. Nejzásadnějšími ukazateli výkonnosti pro Srbsko jsou míra nezaměstnanosti (13,5 % - 4,5x vyšší než v ČR), HDP/obyvatele (5 581 EUR – 3x nižší než ČR) a HPH na jednoho zaměstnance v zemědělství (4 903,3 EUR – 5,5x nižší než v ČR).

Klíčová slova: Srbsko, integrace do Evropské unie, zemědělství, problémy srbského zemědělství, produktivita, produkce, ekonomika, technické vybavení, půda, zaměstnanost, hrubý domácí produkt, hrubá přidaná hodnota

Current issues of Serbian Agriculture in the Context of European Union Integration

Abstract

The thesis concerns current state of Serbian agriculture, its issues and steps which Serbia takes in order to successfully integrate to European Union.

The theoretical part of the thesis covers basic information about Serbia, including brief history that affected today's agriculture, problems which Serbian agriculture is dealing with and steps, which need to be taken and which have already been made in the integration process. The main problems of Serbian agriculture are great number of small-size holdings, outdated technical equipment and low level of competitiveness.

The practical part of theses is composed of economic indicators, such as employment rate, gross domestic product and gross value added and agri-food foreign trade. All of these are taken in account in terms of national total and only in the agricultural sector. Using indexes, Serbian agriculture is compared to Czech agriculture and agriculture of European Union. The most crucial indicators of economical productivity are the unemployment rate (13,5 % - 4,5x higher than in the Czech Republic), GDP per capita (5 581 EUR – 3x lower than in the Czech Republic) a Gross Value Added per one employee in agriculture (4 903,3 EUR – 5,5x lower than in the Czech Republic).

Keywords: Serbia, integration to European Union, agriculture, issues of Serbian agriculture, productivity, product, economics, technology, land, employment, gross domestic product, gross value added

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl.....	12
2.2 Metodika	12
3 Literární rešerše	17
3.1 Srbská republika.....	17
Současný stav srbského zemědělství	17
Srbské zemědělství po roce 1945	17
3.2 Aktuální problémy srbského zemědělství	18
Členěné pozemky a malé velikosti farem.....	18
Nedostatečná konkurenceschopnost	18
Cenová liberalizace a minimální ochrana národního trhu	18
Nerovnoměrné rozdělení státních subvencí.....	19
Zemědělský rozpočet a agrární rozvoj v Srbsku	19
3.3 Integrační proces Srbska do Evropské unie	20
Acquis communautaire a národní program pro přijetí acquis	20
Acquis communautaire	20
Přijetí acquis v Srbsku – zemědělství a rozvoj venkova	20
Zemědělská účetní datová síť	21
Produkce zemědělských komodit v Srbsku a jejich nesoulad s normami EU acquis	22
Nástroj pro rozvoj venkova před vstupem do EU	22
4 Vlastní práce	24
4.1 Úvod do vlastní práce.....	24
4.2 Zaměstnanost.....	24
4.3 Hrubý domácí produkt a hrubá přidaná hodnota.....	26

4.4	Zemědělský půdní fond.....	31
4.5	Státní rozpočet Srbska a České republiky	33
4.6	Zemědělská produkce.....	34
4.7	Agrární zahraniční obchod.....	36
4.8	Struktura velikosti a ekonomické velikosti zemědělských podniků	38
5	Výsledky a závěr.....	43
	Seznam použitých zdrojů	45
	Seznam tabulek	50
	Seznam obrázků	50

Seznam použitých zkratk

CAP – Common Agricultural Policy, Společná zemědělská politika

CEFTA – Central European Free Trade Agreement, Středoevropská zóna volného obchodu

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

EUR – Euro

FADN – Farm Accountancy Data Network, Zemědělská účetní daňová síť

HDP – Hrubý domácí produkt

HPH – Hrubá přidaná hodnota

IPARD – Instrument for Pre-Accession Rural Development, Nástroj pro rozvoj venkova před vstupem do EU

o.p. – orná půda

RSD – Srbský dinár

SAA – Stabilisation and Association Agreement, Stabilizační a asociační dohoda

z.p. – zemědělská půda

1 Úvod

Problematiku integrace do Evropské unie musel řešit každý členský stát v době, kdy byl pouze zemí kandidátskou. Od roku 2012 bylo Srbsko uznáno Evropskou radou jako kandidátskou zemí pro vstup do Evropské unie. Plánovaný vstup do EU pro rok 2025 je ambiciózním cílem a Srbsko se musí potýkat s problémy oslabující zemědělství a národní ekonomiku.

Struktura srbského zemědělství je velmi komplikovaná. V období od druhé světové války srbské zemědělství prošlo změnami, jejichž dopady víceméně přetrvávají až do dnešní doby. Tyto změny způsobily, že srbské zemědělství trpí značnou rozdrobeností a zůstává nedostatečně rozvinuté.

Srbsko podstupuje kroky pro zlepšení ekonomických a životních podmínek státu a jeho obyvatel a ke sjednocení s *acquis communautaire*. K dnešnímu datu už je přijatá Stabilizační a asociační dohoda, pro ustálení vztahu Srbska a EU. Předpokladem pro úspěšnou integraci je zavedení Společné zemědělské politiky, jejíž zásluhou je pomoc Evropské unie s inovacemi, zvýšení produktivity a celkové produkce, poskytování dotací aj. Pro vylepšení podmínek na venkově je pro období 2014-2020 zavedená druhá vlna Nástroje pro rozvoj venkova před vstupem do EU.

Srbsko, jako zemědělský stát, má velmi nízkou technickou vybavenost, členité četné zemědělské pozemky a vysokou míru nezaměstnanosti. Tyto na sebe působící faktory způsobují relativně malou produkci a tím i snižují možnost Srbska být konkurenceschopným státem na mezinárodním trhu.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl

Hlavním cílem bakalářské práce je charakterizovat zemědělství Srbska. V návaznosti na plánovaný vstup Srbska do Evropské unie je dílčím cílem práce provést komparaci Srbska s Českou republikou a Evropskou unií na základě relevantních ukazatelů ekonomické výkonnosti. Že srbské zemědělství zaostává je zřejmé, avšak naplněním dílčího cíle je zjistit, nakolik zaostává za zemědělstvím v ČR a EU a jak se jednotlivé problémy navzájem ovlivňují.

2.2 Metodika

1. Výběr tématu a stanovení cílů

Téma je vybráno na základě aktuálnosti problematiky integračního procesu Srbska do Evropské unie.

2. Studium literatury

K studiu literatury budou použity odborné texty, zejména dokumenty Evropské komise, periodika Institutu ekonomiky zemědělství v Bělehradě a textů Ministerstva evropské integrace. Texty použité pro práci budou zejména v anglickém jazyce, menší množství bude v českém jazyce a výjimečně budou použity i dokumenty v srbském jazyce. U dokumentů v srbštině, psaných v cyrilici i latince, bude použit slovník [recnik.com](http://www.recnik.com/) (dostupné: <http://www.recnik.com/>), Překladač Google a vlastní mírná znalost jazyka. Texty budou vybírány na základě relevantnosti k tématu a aktuálnosti.

3. Sběr a zpracování dat týkajících se Srbska

Ke zpracování vlastní části budou použita data zejména ze Srbského statistického úřadu (Statistical Office of the Republic of Serbia, dostupné: <http://data.stat.gov.rs/>). Dále budou použity databáze Světové banky (dostupné: <https://data.worldbank.org/indicator>) a FAOSTAT (dostupné: <http://www.fao.org/faostat/en/#data/RF>).

Data pro Srbsko budou použita téměř výlučně z databáze Srbského statistického úřadu, jelikož v této instituci nejsou od roku 1999 zahrnuta data pro Kosovo. V databázích jiných institucí je někdy Kosovo do statistik zahrnuto, zejména co se týče rozlohy státu.

Údaje ohledně struktury zemědělských podniků a ekonomické velikosti zemědělských podniků jsou pro Srbsko k roku 2012 z posledního zemědělského sčítání. (dostupné: <http://www.stat.gov.rs/en-us/oblasti/poljoprivreda-sumarstvo-i-ribarstvo/popis-poljoprivrede/>)

Pro tabulky a výpočty týkající se Srbska, kde finanční vyjádření je původně v srbských dinárech (dále RSD), bude pro přepočítání na eura (dále EUR) použit průměrný kurz stanovený Srbskou národní bankou pro roky 2015, 2016, 2017: 120,7328 RSD/EUR, 123,1179 RSD/EUR, 121,3367 RSD/EUR. (National Bank of Serbia, 2018)

Pro vyjádření jednotlivých ukazatelů na obyvatele budou používány následující odhadované počty obyvatel pro Srbsko pro roky 2015, 2016, 2017: 7 095 383 obyvatel, 7 058 322 obyvatel, 7 020 858 obyvatel. (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018) Údaje o obyvatelstvu Srbska jsou odvozeny Srbským statistickým úřadem od výsledků posledního sčítání lidu v roce 2011 (dostupné: <http://data.stat.gov.rs/>).

Korelace a regrese

Korelační koeficient r (míra závislosti proměnných) bude vypočten pomocí programu Statistica. Proměnné pro výpočet budou „míra zaměstnanosti“ (v %) jako nezávislá proměnná a „HDP“ (v mld. USD) jako závislá proměnná. Hodnoty proměnných jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 1 Proměnné použité v korelaci a regresní analýze, popisující vztah míry zaměstnanosti a reálného HDP

	1 Zaměstnanost	2 HDP
2010	80,78	39,5
2011	77,03	40
2012	76	39,6
2013	77,85	40,6
2014	80,78	39,9
2015	82,08	40,2
2016	84,74	41,3
2017	86,5	42,1

Zdroj: data z Databanky Světové banky (The World Bank)

Za užití programu Statistica bude vypočten korelační koeficient. Korelační koeficient se pohybuje v intervalu $< -1,1 >$, síla závislosti je vyjádřena na základě stupnice, kde $r=0$ znamená žádnou závislost, $r=0,3$ slabou závislost, $r=0,5$ středně silnou závislost a $r=0,8$

silnou závislost. Kladné znaménko koeficientu určuje přímou korelaci (závislost), záporné značí nepřímou korelaci. V následující tabulce je zobrazena korelační matice.

Tabulka 2 Korelační matice proměnných „zaměstnanost“ a „HDP“

Proměnná	Korelace (Tabulka1) Označ. korelace jsou významné na hlad. p < ,05000 N=8 (Celé případy vynechány u ChD)			
	Průměry	Sm.odch.	Zaměstnanost	HDP
Zaměstnanost	80,72000	3,694726	1,000000	0,765277
HDP	40,40000	0,897616	0,765277	1,000000

Zdroj: výpočet v programu Statistica

Korelační koeficient 0,765277 značí středně silnou až silnou závislost obou proměnných.

Tabulka 3 Regresní analýza proměnných „zaměstnanost“ a „HDP“

Výsledky regrese se závislou proměnnou : HDP (Tabulka1) R= ,76527734 R2= ,58564940 Upravené R2= ,51659097 F(1,6)=8,4805 p<,02691 Směrod. chyba odhadu : ,62409						
N=8	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(6)	p-hodn.
Abs.člen			25,39250	5,158168	4,922775	0,002649
Zaměstnanost	0,765277	0,262790	0,18592	0,063843	2,912128	0,026906

Zdroj: výpočet v programu Statistica

Regresní analýza popisuje průběh závislosti kvantitativních znaků pomocí matematických funkcí. Funkce pro lineární průběh regrese je následující:

$$Y = b_0 + b_1X$$

Y značí závisle proměnnou, X značí nezávisle proměnnou, b_0 je absolutní člen a b_1 je regresní koeficient. Po dosazení výsledků regresní analýzy do funkce je lineární funkce následující:

$$HDP = 25,3925 + 0,1859 \times \text{zaměstnanost}$$

Regresní koeficient ukazuje, o kolik se změní závisle proměnná Y, pokud se nezávisle proměnná X změní o jednotku. Ve výše uvedené funkci se hodnota HDP zvýší/sníží o 0,1859 mld. USD, za předpokladu, že se míra zaměstnanosti zvýší/sníží o 1 %.

Koeficient determinace R udává z kolika procent je vysvětlovaná závislá proměnná Y vysvětlená nezávislou proměnnou X. Vzorec pro výpočet koeficientu determinace je následující:

$$R = r^2 \times 100 [\%]$$

Pro výpočet koeficientu determinace bude do vzorce dosazen korelační koeficient.

$$R = 0,765277^2 \times 100 [\%]$$

Koeficient determinace R se rovná hodnotě 58,56 %. HDP je tedy vysvětlováno z 58,56 % mírou zaměstnanosti.

4. Sběr a zpracování dat týkajících se ČR

Ke zpracování vlastní části budou většinou použita data z Českého statistického úřadu (dostupné: <https://www.czso.cz/>), Eurostatu (dostupné: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>) a Zelených zpráv Ministerstva zemědělství (dostupné: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/>).

Tabulka týkající se struktury zemědělských podniků v ČR obsahuje data k roku 2016 a k ekonomické velikosti podniků data pro rok 2013.

Data pro Českou republiku, kde finanční vyjádření je v českých korunách (dále Kč), budou přepočtena na eura pomocí průměrných ročních kurzů pro roky 2015, 2016, 2017: 27,238 Kč/EUR, 27,033 Kč/EUR, 26,33 Kč/EUR. (Kurzy CZ, 2017)

Pro vyjádření jednotlivých ukazatelů na obyvatele, budou používány následující počty obyvatel pro ČR pro roky 2015, 2016, 2017: 10 553 843 obyvatel, 10 578 820 obyvatel, 10 610 055 obyvatel. (Český statistický úřad, 2018)

5. Sběr a zpracování dat týkajících se EU

Ke zpracování vlastní části budou použita data z Eurostatu (dostupné: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>).

Pro vyjádření jednotlivých ukazatelů na obyvatele budou používány následující hodnoty dle EUROSTAT pro roky 2015, 2016, 2017: 508 540 103 obyvatel, 510 277 177 obyvatel, 511 522 671 obyvatel. (Eurostat, 2018)

6. Komparační analýza

Ukazatele výkonnosti ekonomiky (hrubý domácí produkt, hrubá přidaná hodnota, zaměstnanost, produkce...) budou přepočteny na reálné ukazatele na jednoho obyvatele a jednoho pracovníka v zemědělství pro jejich komparaci mezi Srbskem, ČR a EU. Další ukazatele (struktura zemědělských podniků, agrární zahraniční obchod, ekonomické velikosti podniků aj.) budou srovnávány v absolutních hodnotách.

7. Analýza nedostatků a výsledky

Na základě dat z bodu 6 budou zhodnoceny hlavní nedostatky agrárního sektoru v Srbsku, budou shrnuty poznatky a budou navrhnutá možná řešení problémů.

3 Literární rešerše

3.1 Srbská republika

Srbská republika je stát na Balkánském poloostrově o rozloze 75 800 km² a obyvatelstvem 7 020 858. Srbsko je rozděleno na regiony: Bělehradský region, region Vojvodina, region Šumadije a Západní Srbsko, region Jižní a Východní Srbsko. (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018) Od roku 2008 je Kosovo považováno za samostatný stát, Srbsko si však vztahuje na jeho území nároky a uznání Kosova odmítá. (Zastupitelský úřad ČR v Prištině (Kosovo), 2018)

Současný stav srbského zemědělství

Srbské zemědělství je významnou součástí národního hospodářství zejména kvůli vysoké zaměstnanosti v sektoru a velkém podílu zemědělství na hrubém domácím produktu. V srbském zemědělství má větší podíl rostlinná výroba, mezi nejvíce pěstované plodiny v Srbsku patří kukuřice, pšenice, cukrová řepa, slunečnice a sója. Srbsko je silný ovocnářský stát, zejména v pěstování malin, švestek a hroznového vína. V živočišné výrobě má největší podíl vepřové maso. Menší podíl má pak drůbež a hovězí maso. (Pogarčić, 2018)

Srbské zemědělství po roce 1945

V rámci vyvlastňování majetku v Srbsku v roce 1945 započal vznik družstev, první svého druhu vzniklo ve Vojvodině. Koncem roku jich bylo 31. V roce 1948 již družstev bylo 1318 a využívala 300 000 hektarů půdy. K nejvýznamnějším a nejvyspělejším zemědělským oblastem patřila Vojvodina a oblast jižní Šumadije. V důsledku industrializace nastaly změny v agrárním sektoru, mezi něž patřil přesun obyvatelstva z venkovů do měst, srbský venkov se vylidňoval a zůstávaly zde zejména starší obyvatelé. Dříve přelidněné oblasti se staly řídké zabydlenými.

Stav zemědělství v poválečném Srbsku po roce 1945 se prudce zhoršil. Konkrétně celková zemědělská produkce klesla o 8 procent v porovnání s předválečným obdobím a osetá plocha byla poloviční. Kvůli odporu rolníků Svaz komunistů Jugoslávie přerušil tvorbu nových výrobních družstev. Zemědělci měli povoleno z družstev vystoupit včetně majetku, který do nich vložili.

Problém ve struktuře zemědělství představoval zákon, který zakazoval zemědělcům zakládat středně velké statky, kde maximální obdělávaná půda nesměla překročit 10 hektarů. Přes polovinu rolníků však vlastnilo pouze 3 hektary půdy. Tento fakt způsobil, že soukromá hospodářství nebyla schopna zařídit dostatečné množství zemědělské produkce pro obživu obyvatelstva. Z celkového Jugoslávského importu představoval 30 procent dovoz potravin. (Pelikán, a další, 2013)

3.2 Aktuální problémy srbského zemědělství

Členěné pozemky a malé velikosti farem

Fakt, že průměrná velikost rodinné farmy je 4,5 ha půdy (v r. 2016) je odrazem zákona, který znemožňoval za komunistického režimu vlastnit soukromníkům hospodářství o velikosti větší než 10 ha. V důsledku toho, že srbské zemědělství se skládá z většiny z drobnějších farem, je srbské zemědělství zastaralé. Malé farmy si nemohou dovolit pořídit nové stroje a mají problém zmechanizovat výrobu. (Semir & Zenaida, 2015)

Nedostatečná konkurenceschopnost

Je velmi těžké pro malé farmy dosáhnout příjmů alespoň na národní úrovni a spousta zemědělců se stěhuje a opouští venkov. Počet zaměstnanců v agrárním sektoru klesá, s ním klesá i produkce a ceny naopak rostou. V porovnání s vyvinutějšími státy Srbsko zaostává a běžný spotřebitel upřednostní levnější variantu z dovozu. (Semir & Zenaida, 2015)

Cenová liberalizace a minimální ochrana národního trhu

Dalším problémem je neefektivní ekonomická a zemědělská politika. Od roku 2000 může Srbsko exportovat produkty do zemí EU bez celní povinnosti. (Europa.rs, 2015) Ceny na trhu byly plně liberalizovány v roce 2005, avšak nebyly stanovené ochranné ceny pro nejzákladnější produkty. Od roku 2009, kdy přišla v platnost Prozatímní dohoda mezi Evropským společenstvím a Srbskem (Interim Trade Agreement), je ochrana národního trhu minimální. (Semir & Zenaida, 2015) Součástí dohody je postupné rušení dovozních cel pro většinu produktů v rámci Evropské unie, avšak pro některé zemědělské produkty clo zůstalo. (Export.gov, 2018) Zrušení dovozního i vývozního cla postupně připravuje Srbsko na případný vstup do Evropské unie, kdy by se zvýšil konkurenční boj na trhu. (Europa.rs, 2015)

Nerovnoměrné rozdělení státních subvencí

Stát poskytuje zemědělcům dotace na základě umístění pozemků a jejich velikosti. Podmínkou pro obdržení subvencí je obhospodařovat půdní celek o velikosti do 100 ha. Stát usiluje o snížení limitu na 10 ha. Největším příjemcem dotací (76 %) je region Vojvodina, zbývajícím regionům Srbsku připadá pak pouze 24 %. (Semir & Zenaida, 2015)

Zastaralé technické vybavení

Technické vybavení zemědělských podniků v Srbsku je zastaralé, dle údajů z posledního zemědělského sčítání v roce 2012 bylo v Srbsku celkem 410 894 traktorů, z nichž 95 % bylo starších 10 let. Průměrné staří jednotlivých traktorů a kombajnů využívaných v srbském zemědělství je 18-20 let. (Envi Web, 2013) Podobné stroje jsou využívány již v pouze méně rozvinutých zemích. Jen každá druhá farma v Srbsku vlastní traktor. (Radivojević, 2017)

Ministerstvo zemědělství však bude poskytovat dotace ve výši 50 % až 65 % celkové hodnoty nového traktoru. Dotace nemohou přesáhnout 1,8 milionů srbských dinárů (14 800 EUR zaokrouhlo). (Bjelotomic, 2017)

Zemědělský rozpočet a agrární rozvoj v Srbsku

Zemědělství v Srbsku je jedním z nejhlavnějších hospodářských odvětví. Poskytování finanční pomoci by mělo zvýšit kvalitu a množství produkce, udržovat nabídku potravin za rozumné ceny a zvyšovat životní úroveň farmářů.

Rozhodnutí o vytvoření rozpočtu proběhlo v roce 1995, v roce 1996 byly poskytnuty první finance. Účelem je udržet produkci na stálé úrovni a poskytnout finance na rozvoj.

Problémem zůstává skutečnost, že ačkoliv má zemědělský sektor v národním hospodářství významnou roli, ve státním rozpočtu pro rok 2017 bylo pouze 3,8 procenta vyhrazeno pro agrární sektor. 87 % zemědělského rozpočtu bylo využito na přímé platby, 9 % na rozvoj venkova, 3 % na úvěrovou podporu zemědělství a 1 % na ostatní dotace. (Kuzman, 2017)

Zemědělský rozpočet by měl zařídit růst produkce a produktivity, zlepšit kvalitu produkce, zvýšit úroveň technických podmínek, zkvalitnit životní podmínky, zvýšit příjmy v zemědělství, chránit životní prostředí, zajistit udržitelnost zemědělství a rozvoj venkova. V rámci zlepšení podmínek by se měla zvýšit soutěživost a konkurenceschopnost. (Kuzman, 2017)

3.3 Integrační proces Srbska do Evropské unie

Srbsko byla v schůzi Evropské rady v roce 2003 uznána jako vhodný kandidát pro vstup do Evropské unie. V roce 2007 započaly přípravy k přijetí Stabilizační a asociační dohody (Stabilisation and Association Agreement; SAA) a k jejímu podpisu došlo v roce 2008 v Lucemburku. V roce 2009 byla zrušena povinnost Srbů mít vízům při cestování do zemí Schengenského prostoru. 22. prosince 2009 Srbsko zažádalo o členství v EU. V roce 2012 Evropská rada uznala Srbsko kandidátskou zemí. (The Delegation of the European Union to the Republic of Serbia, 2016)

Acquis communautaire a národní program pro přijetí acquis

Acquis communautaire

„Acquis EU je soubor společných práv a povinností, které jsou závazné pro všechny země EU jakožto členy EU. Neustále se vyvíjí a zahrnuje:

- obsah, zásady a politické cíle Smluv;
- právní předpisy přijaté při uplatňování Smluv a judikatury Soudního dvora EU;
- prohlášení a usnesení přijatá EU;
- opatření týkající se společné zahraniční a bezpečnostní politiky;
- opatření týkající se spravedlnosti a vnitřních věcí;
- mezinárodní smlouvy uzavřené EU a mezinárodní smlouvy, které země EU uzavřely mezi sebou v oblasti činností EU.

Kandidátské země musí acquis přijmout ještě před svým vstupem do EU. Odchytky od acquis jsou udělovány pouze za výjimečných okolností a je omezen jejich rozsah. Acquis musí kandidátské země do data svého přistoupení k EU začlenit do svého vnitrostátního právního řádu a jsou povinny ho od tohoto data uplatňovat.“ (EUR–Lex, 2016)

Přijetí acquis v Srbsku – zemědělství a rozvoj venkova

Plán úprav přímých plateb v Srbsku spadá pod Strategii zemědělství a rozvoje venkova Republiky Srbska (Strategy of Agriculture and Rural Development of the Republic of Serbia) pro období 2014-2024. V této době by mělo Srbsko přijmout Společnou zemědělskou politiku (Common Agricultural Policy; CAP) a harmonizovat legislativu a

podpořit restrukturalizaci agrárního sektoru. Předpokladem pro úspěšné fungování CAP je spolupráce mezi zemědělci a státem. Zavedení Společné zemědělské politiky je nezbytným předpokladem pro vstup do Evropské unie. (Ministry of European Integration, únor 2018)

Společná zemědělská politika pomáhá farmářům s inovacemi souvisejícími se zemědělskou produkcí, čímž zvyšuje produktivitu a celkovou produkci zemědělských komodit a zajišťuje dostatečné a dostupné množství potravin pro obyvatele EU. Cílem CAP je zvyšovat životní úroveň obyvatel venkova, vytvářet nové pracovní pozice a udržovat venkov osídlený.

Veškeré dotace a přímé platby poskytované zemědělcům v rámci CAP jsou financovány z rozpočtu Evropské unie, konkrétněji z Evropského zemědělského fondu (European Agricultural Fund, EAGF) a Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD). Zatímco EAGF zajišťuje přímé platby zemědělcům a dotace pro vyrovnání výkyvů na trhu (náhlý pokles cen zemědělských výrobků, náhlý pokles poptávky atd.), EAFRD poskytuje dotace pro rozvoj venkova. (European Commission, 2018)

V současnosti většina přímých plateb v Srbsku není v souladu s CAP. S normami EU souhlasí pouze vyplácení jednotných plateb na hektar zemědělské půdy a platby na jednotku skotu (produkce hovězího, ovčího a kozího masa a mléka).

Oblastem Kosovo a Metochie Srbsko přímé platby neposkytuje, kompenzace poskytují z vlastních rozpočtů. (Ministry of European Integration, únor 2018)

Kvůli velké členitosti zemědělských podniků (velké množství malých podniků) a nízké konkurenceschopnosti je pravděpodobné, že Srbsko v zavedení CAP neuspěje. (Semir & Zenaida, 2015)

Zemědělská účetní datová síť

Zemědělská účetní datová síť (Farm Accountancy Data Network; FADN) je systém, který využívá Evropská unie pro sběr ekonomických a technických dat od vybraných zemědělských farem, který vyhodnocuje pomocí jednotné metodiky stav členských zemí. Údaje jsou využívány pro řízení CAP.

Systém FADN byl založen v roce 1965. Nezahrnuje pouze data ze Souhrnných zemědělských účtů, ale bere v potaz i reálné problémy zemědělců i zemědělské situace v dané zemi. Informace se shromažďují od zemědělců pomocí dotazníku. Otázky jsou ekonomického a strukturálního druhu (stav zvířat, počet ha...). (FADN, 2018)

Pomocí systému FADN jednotlivé členské státy sbírají data pro následné zpracování výročních zpráv, které povinně předávají Evropské komisi. Evropská komise pak reporty analyzuje a vyhodnocuje. (Kovačević, Bojčevski, & Chronos-Krasavac, 2017)

Srbsko začalo se zaváděním FADN v roce 2011. Během období 2018–2021 by mělo dojít k vylepšení databáze, zahrnutí nových zemědělských subjektů, přijetí místních předpisů a harmonizace metodiky sbírání dat od zemědělců účastnících se v systému FADN. (Ministry of European Integration, únor 2018)

Produkce zemědělských komodit v Srbsku a jejich nesoulad s normami EU acquis

Jednotlivé oblasti produkce zemědělských komodit v Srbsku nesplňují normy EU aquis. Obchod s mlékem a mléčnými produkty pobíhá ve velké většině bez smluv a na základě ústních dohod.

Hovězí a vepřové maso po porážce nebývá řádně označeno. Drůbež a vejce nemá žádný systém klasifikace.

Obiloviny, olejniny, produkce olivového oleje, ovoce a zeleniny nesplňují kvalitu, podíl látek a podmínky jejich pro pěstování. Obchod s řepou cukrovkou probíhá v 80 % smluvně mezi producenty cukrovky a cukrovary. Produkce tabáku částečně splňuje pravidla týkající se produkce surovin, výrobu cigaret a jejich značení a následné zaznamenávání do registrů.

V letech 2018–2021 by mělo dojít k harmonizaci národní legislativy s předpisy EU. Díky tomuto kroku bude mít Srbsko rovnocennou pozici na trhu s ostatními producenty zemí EU. (Ministry of European Integration, únor 2018)

Nástroj pro rozvoj venkova před vstupem do EU

Nástroj pro rozvoj venkova před vstupem do EU (Instrument for Pre-Accession Rural Development, IPARD) je nástroj EU poskytující pomoc kandidátským státům pro implementaci CAP a udržitelný rozvoj venkova a zemědělství. Cílem nástroje je zlepšení tržní efektivnosti, zlepšení infrastruktury venkova, zvýšení diverzifikace ekonomických aktivit na venkově, technické vylepšení a přípravy pro implementaci regionálních zemědělských strategií. IPARD poskytuje pomoc zemědělským podnikům pomocí investic do zlepšení podmínek v zemědělství tak, aby splňovaly standardy Evropské unie.

V Srbské republice je v současnosti v platnosti program IPARD II pro období 2014-2020. Pro toto období je plánovaný rozpočet 175 mil. EUR. První žádosti o dotace byly možné od prosince 2017. Dotace by měly pokrýt 60-80% ceny nových technických zařízení (v závislosti na věku žadatele, lokalitě farmy, ...). Dotace pokrývají také rostlinnou výrobu (5 000 – 700 000 EUR) a živočišnou výrobu (5 000 – 1 000 000 EUR). (Ministry of European Integration, 2018)

4 Vlastní práce

4.1 Úvod do vlastní práce

V rámci vlastní práce jsou porovnávány relevantní makroekonomické ukazatele zaměřené na zemědělskou produkci a ukazatele výkonnosti agrárního sektoru. Srovnáváno je Srbsko s Českou republikou a průměrem Evropské unie. Dílčím cílem je zhodnotit úroveň srbského zemědělství a názorně poukázat na rozdíly výše zmíněných území. Úroveň zemědělství úzce souvisí s integračním procesem země do Evropské unie.

4.2 Zaměstnanost

Tabulka 4 Počet obyvatel a zaměstnanost v Srbsku, České republice a Evropské unie v roce 2017

Území	Počet obyvatel	Ekonomicky aktivní obyvatelstvo		Počet zaměstnaných	Nezaměstnanost v %
		počet	%		
Srbsko ¹⁾	7 020 858	3 229 800	46	2 794 700	13,5
ČR ²⁾	10 610 055	5 377 100	50,7	5 221 600	2,9
EU ³⁾	511 522 671	235 892 880	46,1	217 182 000	7,3

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2017)

³⁾ (Eurostat, 2019)

Tabulka 5 Zaměstnanost v zemědělství v roce 2017

Území	Zaměstnanci v zemědělství	
	celkem	Podíl na celkové zaměstnanosti v %
Srbsko¹⁾	481 100	17,2
ČR²⁾	146 300	2,8
EU³⁾	10 049 940	4,2

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2018)

³⁾ (Eurostat, 2019)

V tabulce 4 a tabulce 5 jsou uvedena data týkající se obyvatelstva, obecné zaměstnanosti a zaměstnanosti v zemědělském sektoru v Srbsku, České republice a Evropské unii za rok 2017.

Nejdůležitějším ukazatelem výkonnosti ekonomiky v tabulce 4 je nezaměstnanost. Míra nezaměstnanost je podíl všech obyvatel bez práce aktivně hledajících práci a celkového ekonomicky aktivního obyvatelstva. Ekonomicky aktivní obyvatelé jsou ti, kteří jsou starší 15 let a chtějí a mohou pracovat. Do ekonomicky aktivního obyvatelstva se neřadí lidé nehledající práci, malé děti, důchodci, invalidé a studenti. Míra zaměstnanosti je naopak podíl zaměstnaných osob na celkovém ekonomicky aktivním obyvatelstvu. Přirozená míra nezaměstnanosti (strukturální + frikční nezaměstnanost) se pohybuje okolo 6 %.

Míra nezaměstnanosti je v Srbsku vysoká, v roce 2017 činila 13,5 %. Takto vysoká nezaměstnanost představuje pro ekonomiku státu velké ztráty, jelikož není využit plně lidský faktor práce.

Situace v Srbsku se ve srovnání s rokem 2011¹ v oblasti nezaměstnanosti prudce zlepšila. V daném roce byla nezaměstnanost na úrovni 23 % celkového ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Ačkoliv Evropská unie vykazuje relativně vysoký podíl nezaměstnaných obyvatel, Srbské hodnoty dosahují téměř dvojnásobku a ve srovnání s Českou republikou více jak čtyřnásobku.

---

¹ Poslední sčítání lidu

Zaměstnanost v Srbsku v oblasti zemědělství dosahuje 17,2 %, přičemž průměrná hodnota v EU je 4,2 %. Mezi státy v Evropské unii, které přesahují zaměstnanost v agrárním sektoru 10 %, se řadí pouze 4 státy: Rumunsko, Bulharsko, Řecko a Polsko. (Eurostat, 2018) Dá se předpokládat, že po případném vstupu do Evropské unie by se Srbsko řadilo k této skupině.

Procentuální podíl zaměstnanosti v zemědělství na celkové zaměstnanosti udává na první pohled představu o úrovni národního hospodářství. Vysoký podíl značí velké množství pracovních pozic v daném sektoru a tím i velmi nízkou technickou vybavenost, mechanizaci a automatizaci sektoru.

Tabulka 6 Příjmová disparita v Srbsku a v ČR 2017

Území	Průměrný hrubý příjem v EUR		Rozdíl v %
	Všechna odvětví	V zemědělství	
Srbsko ¹⁾	543,74	480,56	-12,2
ČR ²⁾	1 120,24	904,48	-10,5

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2018)

V Srbsku i v České republice dochází k externí příjmové disparitě. Příjmy v zemědělství jsou v průměru o 10,5-12,2 % nižší než celostátní průměrný příjem. Příjmová disparita je problémem tehdy, kdy se lidé z venkovů začnou kvůli nerovnosti příjmů stěhovat do měst, případně si hledají zaměstnání v jiném, lépe ohodnoceném, sektoru. S tímto problémem bojují programy pro rozvoj venkova, v kontextu integrace Srbska do EU například IPARD (Nástroj pro rozvoj venkova před vstupem do EU) zlepšováním podmínek na venkově a v zemědělství.

4.3 Hrubý domácí produkt a hrubá přidaná hodnota

V následujících tabulkách jsou shrnuté hodnoty celkového hrubého domácího produktu a hrubé přidané hodnoty v období 2015-2017 v Srbsku, České republice a EU.

Tabulka 7 Hrubý domácí produkt v běžných cenách v Srbsku, ČR a EU, 2015-2017

Území	HDP v běžných cenách					
	celkem v mil. EUR			na obyvatele v EUR		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Srbsko¹⁾	35716	36723	39183	5034	5203	5581
ČR²⁾	168726,89	176376,7	191692,6	15987,25	16672,62	18067,07
EU³⁾	14828288	14958254	15383066	29158,5	29314	30073,1

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

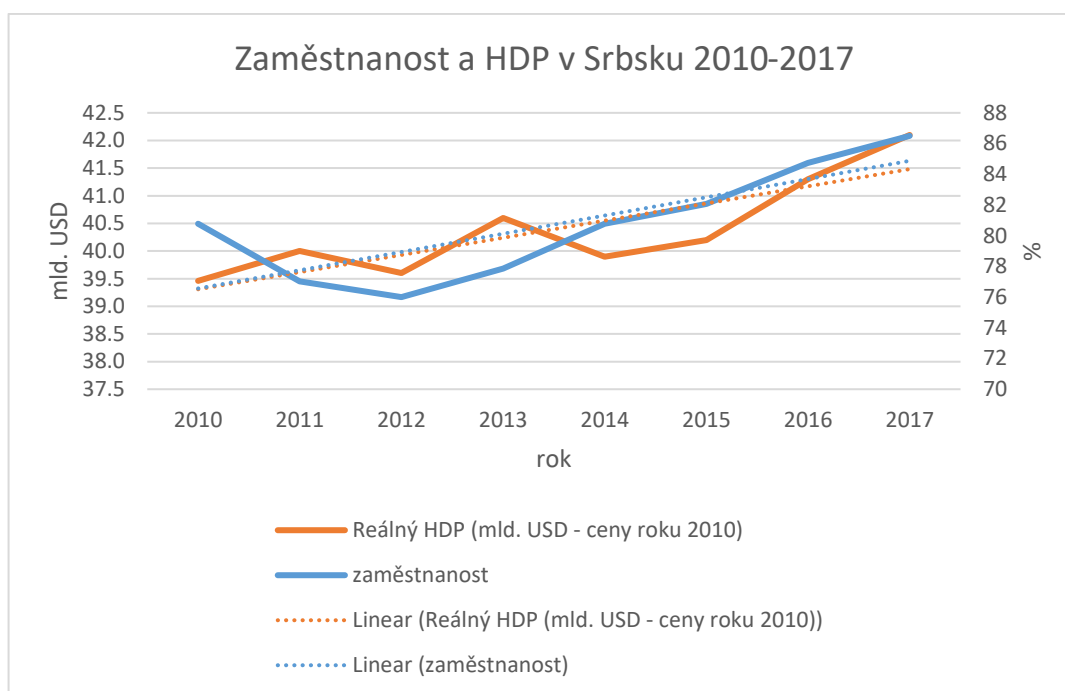
²⁾ (Český statistický úřad, 2018)

³⁾ (Eurostat, 2019)

Hrubý domácí produkt se v letech 2015-2017 v Srbsku, ČR a EU v letech 2015-2017 zvýšil, nejvíce jsou tyto změny patrné v HDP na obyvatele. Vliv na nárůst mimo jiné měla i inflace. Při srovnání Srbska s Českou republikou je zřejmé, že Srbsko má zhruba třetinový hrubý domácí produkt. Ve srovnání s Evropskou unií jsou hodnoty na šestinové hodnotě.

Jedním ze zřejmých důvodů je i blízký vztah HDP a míry zaměstnanosti. V následujícím grafu jsou vyobrazena data pro Srbsko v letech 2010-2017. Pro očištění od vlivu inflace jsou použity hodnoty reálného HDP se stálými cenami z roku 2010 a mírou zaměstnanosti všech ekonomicky aktivních obyvatel.

Obrázek 1 Vliv zaměstnanosti na HDP v Srbsku 2010-2017

Zdroj: data z Databanky Světové banky (The World Bank), vlastní zpracování

Ačkoliv zaměstnanost ani HDP v Srbsku nemá konstantně progresivní tendence a dochází o občasnému poklesu, z lineární trendové funkce je zřejmé, že HDP a zaměstnanost mají souvislost.

Korelačního koeficient určující míru závislosti zaměstnanosti a HDP se rovná hodnotě 0,76, což značí středně silnou až silnou závislost proměnných. Proměnné pro výpočet korelačního koeficientu byly reálné HDP (stálé ceny roku 2010) a zaměstnanost v Srbsku, údaje jsou pro roky 2010-2017. Koeficient determinace se rovná hodnotě 58,56 %. HDP je tedy vysvětlováno z 58,56 % mírou zaměstnanosti.

Postupné zvyšování míry zaměstnanosti vede k růstu HDP a tím i stát naplňuje svůj plný potenciál. V roce 2012 kdy HDP byl nejnižší, byla zároveň míra nezaměstnanosti na nejvyšší úrovni za sledované období 2010-2017. Srbsko mělo již od roku 1995 problémy s vysokou nezaměstnaností, pohybující se i ve výši 30 %. Od roku 2011 do 2020 Srbsko projektuje vytvoření celkem 428 000 nových pracovních pozic, 43 000 každý rok. (Miljkovic, 2013) Tento projekt může být jedním z faktorů, díky kterým se míra nezaměstnanosti začala postupně snižovat.

Tabulka 8 Hrubá přidaná hodnota v Srbsku, ČR a EU 2015-2017

Území	Hrubá přidaná hodnota					
	Celkem v mil. EUR			ze zemědělství, lesnictví a rybnářství v mil. EUR		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Srbsko¹⁾	29 775	3 0451	32 524	2 395	2498	2359
ČR²⁾	151 831	158 541	172 015	3 759	3 642	3 944
EU³⁾	13 271 088	13 377 455	13 742 658	210 169	209 130	227 526

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2019)

³⁾ (Eurostat, 2019)

Tabulka 9 Podíl HPH ze zemědělství na celkové HPH v Srbsku, ČR a EU 2015-2017

Území	Podíl HPH ze zemědělství na celkové HPH v %		
	2015	2016	2017
Srbsko¹⁾	8,04	8,20	7,25
ČR²⁾	2,48	2,30	2,29
EU³⁾	1,58	1,56	1,66

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2019)

³⁾ (Eurostat, 2019)

Tabulka 10 HPH ze zemědělství na obyvatele a zaměstnance v zemědělství v Srbsku, ČR, EU za rok 2017

Území	HPH ze zemědělství EUR	
	na 1 obyvatele	na 1 zaměstnance v zemědělství
Srbsko¹⁾	336,0	4903,3
ČR²⁾	371,7	26958,3
EU³⁾	444,8	22639,5

Zdroje: vlastní zpracování

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2019)

³⁾ (Eurostat, 2019)

Pravděpodobně nejrelevantnějším ukazatelem z výše uvedených je hrubá přidaná hodnota v zemědělství na jednoho zaměstnance v zemědělství a procentuální podíl HPH v zemědělství na celkové HPH v %.

Srbsko má ve srovnání s ČR a EU nejvyšší podíl HPH ze zemědělství na celkové HPH, avšak má zdaleka nejnižší HPH ze zemědělství na jednoho zaměstnance v zemědělství. Vyspělejší země mívají zpravidla nižší podíl HPH ze zemědělství na celkové HPH.

Ačkoliv je pro Srbsko zemědělství velmi důležitým hospodářským odvětvím, nejsou do jeho rozvoje investované finanční prostředky ani energie. Zásluhu na vysokém podílu zemědělství na HPH a zároveň nejnižším HPH v zemědělství na obyvatele má zastaralost technického zemědělského vybavení. Za předpokladu, že srbští farmáři dostanou dotace na pořízení nového vybavení, je možné, že se HPH v zemědělství na obyvatele zvýší, zatímco poměr HPH v zemědělství na celkovém HPH zůstane stejný, případně nižší (Zastaralé technické vybavení, viz část kap. 3.2). Při zvýšení automatizace v zemědělství by se snížil počet pracovních pozic v zemědělství a objevily by se nové příležitosti v jiných oblastech národního hospodářství.

V rámci Nástroje pro rozvoj venkova před vstupem do EU budou zemědělcům poskytovány dotace pokrývající značnou část ceny nových technických zařízení. V rámci

integračního procesu v příštích letech se dá předpokládat, že se situace zlepší. Zejména z hlediska produkce na jednoho zemědělce.

4.4 Zemědělský půdní fond

V následujících tabulkách jsou vyčíslena data ohledně půdního fondu Srbska, České republiky a Evropské unie. Hodnoty zemědělské a orné půdy jsou přepočteny na obyvatele a zaměstnance v agrárním sektoru.

Tabulka 11 Zemědělská půda v Srbsku, ČR a EU v roce 2017

Území	Celková rozloha v ha	Zemědělská půda		Orná půda v ha	Procento zornění v %	Ekologická z.p. %
		v ha	v %			
Srbsko¹⁾	7 580 000	3 438 130	45,4	2 594 980	75,5	0,4
ČR²⁾	7 887 027	4 205 288	53,3	2 958 603	70,4	10,9
EU³⁾	434 716 000	178 735 870	41,1	105 747 780	59,2	7

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český úřad zeměměřický a katastrální, 2018), (Ministerstvo zemědělství, 2016) a (eAGRI, 2019)

³⁾ (Eurostat, 2019), (Eurostat, 2017), (Eurostat, 2019)

Přestože, že Česká republika má srovnatelnou velikost území státu, podíl zemědělské půdy je o 7,9 % vyšší, procento zornění je vyšší o 5,1 %. Srbsko však ve srovnání s Evropskou unií má podíl ZP i procento zornění vyšší. V tomto srovnání je Srbsko nadprůměrné.

Tabulka 12 Zemědělská a orná půda v Srbsku, ČR a EU, 2017

Území	Zemědělská půda v ha		Orná půda v ha	
	na obyvatele	na zaměstnance v zemědělství	na obyvatele	na zaměstnance v zemědělství
Srbsko¹⁾	0,49	7,15	0,37	5,39
ČR²⁾	0,40	28,74	0,28	20,22
EU³⁾	0,35	17,78	0,21	10,52

Zdroje: vlastní zpracování

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Ministerstvo zemědělství, 2016)

³⁾ (Eurostat, 2017)

Zároveň při srovnání zemědělské i orné půdy na obyvatele jsou hodnoty Srbska, ČR i EU srovnatelné, Srbsko dosahovalo vyšších hodnot.

Podíl ekologického zemědělství v Srbsku je pouze 0,4 % z celkové zemědělské půdy. V Evropské unii to je 7 %. V České republice je 10,9 % ekologicky obhospodařované zemědělské půdy, avšak 85 % jsou trvalé travní porosty. (eAGRI, 2016)

Producenti organických produktů v Srbsku obdrží minimálně o 40% vyšší příjmy na jednotky produkce ve formě pobídkových odměn. Důvody, proč je v Srbsku organické zemědělství jsou zejména nedostatek praktických znalostí v oblasti organického zemědělství, nedostatek kvalifikovaného personálu, malá informovanost o možnosti žádosti o dotace, nízká uvědomělost spotřebitelů, ... (Centre for Organic Production, 2016)

Při srovnání zemědělské a orné půdy na zaměstnance jsou výsledky výrazně odlišné. Zatímco Česká republika je vysoce nad průměrem Evropské unie a dosahuje dvojnásobných hodnot, Srbsko dosahuje naopak polovičních hodnot než Evropská unie.

Jeden zemědělec v ČR obhospodařuje 20,2 hektarů orné půdy. Srbský zemědělec obhospodaří v průměru 5,4 hektaru půdy, zejména kvůli nedostatku moderního vybavení.

Pokud by se srbské zemědělství dostalo na stejnou úroveň mechanizace jako české zemědělství, byla by třeba pouze čtvrtina všech zaměstnanců v sektoru. Zbývající tři čtvrtiny zaměstnanců by se mohly uplatnit v jiném sektoru a zvýšit tím celkovou produkci státu.

4.5 Státní rozpočet Srbska a České republiky

Tabulka 13 Podíl státního rozpočtu na agrární sektor v Srbsku a ČR, 2017

Území	Celkový státní rozpočet v	Rozpočet pro agrární sektor v	Podíl rozpočtu pro agrární sektor na celkovém státním rozpočtu v %
	v mil. EUR		
Srbsko ¹⁾	9 576,66	360,8	3,8
Česká republika ²⁾	48 605,99	1 896,65	3,9

Zdroje:

¹⁾ (Ministry of Agriculture of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Monitor, 2017)

Rozpočet pro zemědělský sektor v Srbsku i České republice pro rok 2017 dosahoval srovnatelného podílu na celkovém státním rozpočtu s rozdílem 0,1 %.

Při použití dat z tabulky 9 je poměr podílu HPH v zemědělství na celkové HPH a podíl rozpočtu pro agrární sektor na celkovém státním rozpočtu neodpovídá. Zatímco Srbsko mělo podíl na rozpočtu 3,8 %, a 7,25 % podíl HPH v zemědělství, Česká republika měla rozpočet 3,9 % na zemědělské výdaje a 2,29 % podíl na HPH v zemědělství.

Vzhledem k tomu, jak velkou důležitost pro srbské hospodářství zemědělství má, jsou dotace ve srovnání s Českou republikou nepoměrně nižší.

4.6 Zemědělská produkce

Tabulka 14 Zemědělská výroba v Srbsku, ČR a EU, 2017

Území	Celková zem. výroba	Rostlinná výroba	Živočišná výroba	Zemědělské služby
	v mil. EUR			
Srbsko¹⁾	4 4981,3	2 942,69	1424,42	114,2
ČR²⁾	4 899,51	2 817,56	1 953,33	128,62
EU³⁾	414 608,61	218 078,58	176 133,66	20 396,37

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2017)

³⁾ (Eurostat, 2018)

Tabulka 15 Poměrové ukazatele zemědělské produkce v Srbsku, ČR a EU, 2017

Území	Celková zemědělská produkce v mil. EUR	Zemědělská produkce v EUR	
		na 1 obyvatele	na zaměstnance v zemědělství
Srbsko¹⁾	4 481,3	638,3	9 314,7
ČR²⁾	4 759,7	448,6	32 533,8
EU³⁾	414 608,6	810,5	41 254,8

Zdroje: vlastní zpracování

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Český statistický úřad, 2017)

³⁾ (Eurostat, 2018)

Rysy zemědělské produkce v Srbsku, ČR i EU jsou velmi podobné. Rostlinná výroba převažuje nad živočišnou výrobou.

Zemědělská produkce Srbska a České republiky měla v roce 2017 srovnatelnou hodnotu. Při srovnání zemědělské produkce na 1 obyvatele Srbska a České republiky má

Srbsko vyšší hodnotu (kvůli nižšímu počtu obyvatel), téměř o 200 EUR na jednoho obyvatele. Po přepočtu produkce na jednoho zemědělce je však produkce v České republice více jak třináásobná zemědělské produkci v Srbsku. Důvodem je opět nízká automatizace a zastaralost technického vybavení v Srbsku.

Výsledky mohou být zkreslené kvůli rozdílným cenám spotřebního koše jednotlivých území, např. zemědělská cena brambor v Srbsku je 18,73 EUR/100 kg, zatímco na Kypru je průměrná cena 52 EUR/100 kg. To znamená, že při stejném vyprodukovaném množství brambor na obou územích, Kypr bude mít větší zemědělskou produkci. Na druhou stranu, například zemědělská cena jablek ve Švédsku je 13,88 EUR/100 kg a v Srbsku 45,53 EUR/100 kg. (Eurostat, 2018)

Zemědělská produkce v Srbsku a Evropské unii se značně liší, zemědělská produkce na 1 obyvatele je v EU o 172 EUR vyšší než v Srbsku a v přepočtu na 1 zaměstnance v zemědělství je hodnota více jak čtyřnásobná.

Mezi hlavní plodiny rostlinné výroby v Srbsku patří pšenice, kukuřice a cukrová řepa. V tabulce 16 jsou uvedeny hodnoty pro rok 2017.

Tabulka 16 Rostlinná výroba v Srbsku v roce 2017, výběr hlavních plodin

Plodina	Výnos v t	Plocha v ha	Výnos v t/ha
Pšenice	2 275 623	556 115	4,1
Kukuřice	4 018 370	1 002 319	4,0
Cukrová řepa	2 513 495	53 857	46,7
Maliny	109 742	21 861	5

Zdroj: (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

Důvod, proč jsou v tabulce uvedeny maliny, ačkoliv nemají příliš vysoký výnos v tunách ani velkou rozlohu, je fakt, že Srbsko je jednou z malinových „velmocí.“ Na žebříčku světové produkce malin je v roce 2017 na třetím místě po Rusku a Mexiku. (Faostat, 2019)

Tabulka 17 Stav hospodářských zvířat v Srbsku ke konci roku 2017

Hospodářská zvířata	Stav v tis.	Průměrná váha v kg
Skot	899	490
Prasata	2 911	99
Ovce	1 704	33
Drůbež	16 338	2,4

Zdroj: (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

V Srbsku má nejvyšší podíl chov prasat a drůbeže. Naopak nejmenší podíl má skot.

4.7 Agrární zahraniční obchod

Území	Export	Import	Saldo
	V mil. EUR		
Srbsko¹⁾	872,64	623,38	+249,26
ČR²⁾	7 470,57	8 640,33	-1169,76

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (eAGRI, 2017)

Agrární zahraniční obchod se v Srbsku a České republice značně liší. Při srovnání jednotlivých hodnot exportu a importu obou států je zřejmé, že Srbsko dosahuje výrazně nižších hodnot.

Naopak však saldo AZO je v případě Srbska kladné a má tedy vztah k zahraničí spíše jako vývozce nežli dovozce. Ačkoliv na 95 % komodit bylo zrušeno dovozní clo z EU, na zbývajících 5 % komodit bude clo platit až do vstupu do Evropské unie v rámci ochrany domácího trhu. Sazba činí 0,99 %. Mezi tyto komodity patří med, čerstvá rajčata, papriky, brambory, saláty, okurky, ovoce, švestky, živá zvířata, maso (kromě krůtího a kozího masa) a další. (Global Agricultural Information Network, 2016)

Srbsko jako zemědělská země vyváží své přebytky. Dováží produkty, které v místních podmínkách nelze vyprodukovat. Zároveň může být výše dovozu ovlivněna importním clem.

Tabulka 18 Partneři srbského agrárního zahraničního obchodu

Území	Export	Import
	v %	
EU	58	45
CEFTA	37	23
ostatní	5	32

Zdroj: (Export.gov, 2018)

Největší podíl obchodu má Srbsko s Evropskou unií. Se státy CEFTA (Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo, Makedonie, Moldavsko, Srbsko) má podíl menší, ale stále značný. Výrazný je import ostatních zemí, zejména z USA a Ruska. (Sonja Radoičić, 2018)

Předmětem exportu jsou zejména kukuřice, mražené maliny, čerstvá jablka, rostlinné a živočišné tuky a cukr z cukrové řepy. Ve vztahu k Evropské unii Srbsko exportuje ovoce, obiloviny, cukr z cukrové řepy, zeleninu, a sóju. Nejvíce obchodů v rámci EU probíhalo s Rumunskem, Německem, Itálií, Chorvatskem a Francií.

Předmětem importu jsou ovoce, kakao a čokoláda, káva, vepřové maso, banány. V rámci obchodu s EU bylo importováno nejvíce vepřového masa, zeleniny, sóji, ovoce a citrusů. Největší podíl na importu mělo Chorvatsko, Itálie, Německo, Maďarsko a Polsko.

V rámci volného obchodu se státy CEFTA proběhlo nejvíce exportu do Bosny a Hercegoviny (50 %), Černé hory a Makedonie, importu pak z Černé hory, Bosny a Hercegoviny a Makedonie v sestupném pořadí. (European Commission, 2018)

4.8 Struktura velikosti a ekonomické velikosti zemědělských podniků

Tabulka 19 Struktura velikosti zemědělských podniků v Srbsku a ČR

Interval v ha	Srbsko ¹⁾	ČR ²⁾
	v %	
Žádná půda	1,6	3,7
0-5,00	76,1	49,7
5,01 – 10,00	14,1	11,8
10,01 – 50,00	7,2	19,6
50,01 – 100,00	0,7	5,3
> 100,01 ha	0,3	10
celkem	100	100

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Ministerstvo zemědělství, 2016)

V tabulce 19 jsou porovnávány velikosti zemědělských podniků v Srbsku a v ČR.

Velikosti zemědělských podniků v Srbsku bývají ve více jak 3/4 případů menší než pět hektarů. Důvody vycházejí z tehdejšího komunistického zákona znemožňujícího vlastnit zemědělcům půdu větší než 10 ha a vysoké členitosti pozemků. (Srbské zemědělství po roce 1945, viz část kap. 3.1; Členěné pozemky a malé velikosti farem, viz část kap. 3.2). 91,8 % z celkové půdy v Srbsku se pohybuje právě v rozmezí od 0 do 10 ha.

V České republice jsou nejvíce zastoupené farmy ve velikosti 0-5,00 ha a 10,01 – 50,00 ha. Nejméně je v ČR zemědělských podniků nevlastnících žádnou půdu. Česká republika je zároveň jednou ze zemí s nejvíce rozlehlými pozemky s 10 % podniků s půdou o rozloze 100 hektarů a více.

Při srovnání struktury zemědělských podniků v Srbsku a České republice je zřejmé, že struktura obou států byla velmi rozlišná, zejména kvůli extrémům Srbska (velmi malé pozemky) a České republiky (naopak velmi rozlehlé pozemky). Zatímco v Srbsku 77,7 % zemědělských podniků je ve velikosti do 5 hektarů, v České republice je téměř polovina podniků o rozloze větších než 5 hektarů.

Průměrná velikost zemědělského podniku v Srbsku je 5,4 hektarů (FAO, 2015), zatímco v ČR je průměrná velikost 133 hektarů. (Eurostat, 2015) Rozdílnost v srbském a českém zemědělství spočívá ve velmi rozličné struktuře vlastnictví zemědělských podniků.

Tabulka 20 Vlastnická struktura zemědělských podniků v Srbsku a ČR v roce 2016

Typ vlastnictví	Srbsko ¹⁾				ČR ²⁾			
	Půda v ha	%	Počet podniků	%	Půda v ha ²	%	Počet podniků	%
FO rodinné podniky	2 825 068	82,2	619 141	99,6	115 212	3,3	19 965	41,9
FO podnikatelé	5 781	0,2	371	0,1	942 794	26,9	23 188	48,7
PO	606 574	17,6	1 933	0,3	2 446 448	69,8	4 451	9,4
celkem	3 437 423	100	621 445	100	3 504 454	100	47 604	100

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2017)

²⁾ (Ministerstvo zemědělství, 2016)

Nejzásadnější odlišností je velké množství rodinných podniků v Srbsku. Vzhledem k tomu, že celková rozloha zemědělské půdy je v Srbsku i ČR srovnatelná, struktura je extrémně rozdílná. Rozloha na obou územích se pohybuje kolem 3,4-3,5 milionů hektarů, avšak Srbsko má zhruba 620 tisíc podniků, ČR pouze 47 tisíc.

Zatímco rodinné podniky činí 82,2 % na celkové zemědělské půdě, v České republice jsou to pouze 3,3 %. Počet rodinných podniků v Srbsku čítá 99,6 % z celkového množství zemědělských podniků, v České republice to je 41,9 %. Nejmenší podíl na rozloze (0,2 %) i počtu podniků (0,1 %) v Srbsku měli zemědělství podnikatelé, v České republice naopak počet podniků vlastněných FO podnikateli je nejvyšší, 48,7 %. Právnícké osoby (obchodní společnosti a družstva) mají v Srbsku podíl 17,6 %, na počtu podniků 0,3 %.

² Obhospodařovaná zemědělská půda

V České republice dominují celkové rozloze právě právnické osoby, s téměř 70 % a 9,4% počtu podniků.

V kategorii 100 hektarů a více v České republice spadají podniky extrémních velikostí. Údaje pro rok 2016 jsou v následující tabulce.

Tabulka 21 Počet a výměra zemědělských podniků v ČR nad 100 ha pro rok 2016

Interval v ha	Počet	Výměra v ha
100-500	2 985	660 528
500-1000	837	600 997
1000-2000	630	884 128
2000 a více	292	887 684
celkem	4 744	3 033 337

Zdroj: (Ministerstvo zemědělství, 2016)

Pro zemědělskou výrobu v ČR je typická duální podnikatelská struktura – cca 10 % podniků s velikostí nad 100 ha z.p. obhospodaruje 87% celkové výměry zemědělské půdy.

Tabulka 22 Ekonomická velikost zemědělských podniků v Srbsku, ČR a EU, 2013

Interval v EUR	Třída	Srbsko ¹⁾	ČR ²⁾
		v %	
0-1999	I	45,7	6,0
2 000 – 3 999	II	22,3	9,6
4 000 – 7 999	III	17,9	17,7
8 000 – 14 999	IV	8,4	17,3
15 000 – 24 999	V	2,9	11,5
25 000 – 49 999	VI	1,8	11
50 000 – 99 999	VII	0,8	9,3
100 000 a více	VIII-XIV	0,3	17,7
celkem	-	100	100

Zdroje:

¹⁾ (Statistical Office of the Republic of Serbia, 2018)

²⁾ (Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2015)

Ekonomická velikost zemědělských podniků je roztržena dle klasifikace ekonomické velikosti FADN a je rozdělena do čtrnácti tříd, značených římskými číslicemi (FADN, 2012). V tabulce jsou zahrnuty třídy I-VII a agregovaná třída ze tříd VIII-XIV v intervalu 100 000 EUR a více. Do přehledu ekonomické velikosti se v případě České republiky zapojilo 26 tis. subjektů.

Srbsko má nejvíce zemědělských podniků s výstupem do 1 999 EUR včetně, dále s produkcí v hodnotě 2 000 – 3999 EUR a 4 000 – 7 999 EUR. Nejméně zastoupené jsou podniky s produkcí vyšší než 100 000 EUR a více. Důvodem je fakt, že v Srbsku dominují spíše rodinné farmy s malými pozemky (nad 3/4 pozemků nepřesahuje velikost 5 ha).

V České republice, na rozdíl od Srbska mají velké podíly podniky s produkcí přesahující 100 000 EUR (17,7%), 4 000 – 7 999 EUR a 8 000 – 14 999 EUR. Důvodem, stejně jako v případě Srbska, je extrémní velikost podniků (ve srovnání s průměrnou

velikostí pozemků v EU – 16,1 hektarů). (Eurostat, 2015) Přes 4/5 podniků v ČR dosahuje velikosti nad 5 hektarů, přičemž 10 % připadá podnikům s pozemky většími než 100 hektarů.

V intervalu 100 000 EUR a více je nejvíce podniků v rozmezí 100 000 – 250 000 EUR, 42,8% z celé agregace tříd VIII-XIV. V rozmezí 250 000 – 500 000 EUR je 18,3 %. V ČR je přes 300 podniků, které vykazují příjmy vyšší než 3 000 000 EUR, tj. 6,5 % z agregované třídy a 1,2 % ze všech tříd. (Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2015)

U velmi malých farem s malými příjmy se snižuje konkurenceschopnost a jako stát celkově Srbsko zaostává za Českou republikou. (Nedostatečná konkurenceschopnost, viz část kap. 3.2)

5 Výsledky a závěr

Že je srbské zemědělství ve srovnání s ČR a EU zaostalé je na první pohled zřejmé. Na zemědělství v Srbsku má vliv mnoho faktorů, které se navzájem ovlivňují a ovlivňují tím i vyspělost agrárního sektoru i národního hospodářství.

Pravděpodobně nejužší vliv na sebe mají velmi vysoká nezaměstnanost (13,5 %) a poměrně nízký hrubý domácí produkt. Zároveň vysoká zaměstnanost (17,2 %) v agrárním sektoru neodpovídá výši hrubé přidané hodnoty v zemědělství. Na jednoho zaměstnance v zemědělství připadá 4 903 EUR HPH, zatímco v EU na jednoho zaměstnance připadá 22 639,5 EUR. Jeden zaměstnanec v Srbsku obstará 5,39 ha půdy, v EU 10,26, v ČR 20,22.

Těmito daty se potvrzuje nízká technická vybavenost v zemědělském odvětví a obecná zastaralost strojů.

Příjmová disparita v Srbsku v zemědělském odvětví je 12,2 %. Při nevyrovnání rozdílu s národním průměrným příjmem by mohlo dojít k odchodu zejména mladšího obyvatelstva z venkova a měst, případně jiných odvětví.

V Srbsku je zároveň velmi nízké zastoupení ekologického zemědělství, pouze 0,4 % zemědělské plochy hospodaří v ekologickém režimu, zatímco v EU se hospodaří ekologicky na 17,2 % ZP.

Celkovým problémem je nízký státní rozpočet vyhrazen na zemědělské odvětví. Ten způsobuje malé dotace, které znamenají nevelké inovace a téměř nulové ekologické hospodaření. Srbské zemědělství má tedy malé finanční možnosti pro jakýkoliv progres.

Zároveň je velkým problémem členitost pozemků, kdy 91,8 % zemědělských podniků má rozlohu menší než 10 hektarů. Takto drobné podniky mají omezené možnosti v oblasti pořízení dražších strojů, čímž opět dochází ke snížení produktivity práce.

Agrární zahraniční obchod v Srbsku má kladné saldo, vyváženy jsou přebytky zemědělské produkce. Hlavními exportovanými produkty jsou kukuřice, mražené maliny, čerstvá jablka a importovanými komoditami jsou ovoce, kakao a čokoláda, káva. Srbsko uvaluje dovozní clo na 5 % zboží (zejména zemědělské produkty). Kompletní otevření trhu by mohlo ohrozit místní nekonkurenceschopné zemědělce, zároveň dovozní clo přispívá do státního rozpočtu.

Při celkovém srovnání zemědělství Srbska s Českou republikou a Evropskou unií si Srbsko nevedlo příliš dobře, avšak zemědělství je jedním z hlavních hospodářských odvětví

v zemi, tudíž se během následujících let jistě jeho úroveň zvýší, zejména kvůli ambicím Srbska vstoupit do Evropské unie a díky nástrojům Evropské unie pro pomoc kandidátským zemím s integrací do EU.

Řešení problémů v oblasti zemědělství a struktury podniků by mohlo být spojení více malých podniků v jeden větší, například spojení několika jednotlivých rodinných farem v jeden větší celek. Spojenectví by mohlo vykazovat poté větší příjmy, které by se daly využít k pořízení modernějšího vybavení, čímž by se snížila potřeba lidské práce, případně by se pokryla větší plocha na jednoho zemědělce. Toto snížení potřeby lidského faktoru by mohlo mít za následek odchod části zaměstnanců zemědělského sektoru do jiného odvětví, kde by přinášela další užitek.

Teoreticky existuje množina řešení problémů v srbském zemědělství. Jaký dopad by měly změny na celkovou ekonomiku se prozatím dá pouze polemizovat. Tato bakalářská práce může být použita jako podklad pro další širší zpracování na tematiku vyhledávání příležitostí pro zlepšení hospodaření Srbska v agrárním sektoru, a jaké mohou mít jednotlivé kroky důsledek.

Cílem bakalářské práce bylo charakterizovat srbské zemědělství. Srbské zemědělství by se dalo stručně charakterizovat několika slovy: zastaralé, podprůměrné, členité, problémové. Zároveň však tvoří velkou část identity Srbska. Pro vstup Srbska do Evropské unie bude třeba podstoupit velké množství kroků, avšak pomocí instrumentů pro integraci by se měla situace v příštích letech zlepšit.

Výsledky vlastní práce potvrzují tvrzení autorů z literární rešerše o členěných pozemcích, nízké úrovni zemědělství způsobené nízkou technickou vybaveností, nerovnoměrném rozdělení státních subvencí a nízkém zemědělském rozpočtu.

Seznam použitých zdrojů

- Bjelotomic, S. (16. květen 2017). *Agricultural machinery in Serbia is outdated*. Získáno 9. únor 2019, z Serbian Monitor: <https://www.serbianmonitor.com/en/agricultural-machinery-serbia-is-outdated/>
- Centre for Organic Production. (27. srpen 2016). *Organic Production in Serbia*. Načteno z Centre for Organic Production: <http://www.pks.rs/SADRZAJ/Files/OPC%20Brosura%20ENG.pdf>
- Cvijanović, D., Subić, J., & Paraušić, V. (2014). *Agriculture Census 2012*. Získáno 6. únor 2019, z POLJOPRIVREDNA GAZDINSTVA PREMA EKONOMSKOJ VELIČINI I TIPU PROIZVODNJE U REPUBLICI SRBIJI: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2014/Pdf/G201414007.pdf>
- Český statistický úřad. (2015). *Souhrnný zemědělský účet - účet výroby za rok 2015 v mil. Kč*. Získáno 3. únor 2019, z <https://www.czso.cz/documents/10180/45994835/2701321701.pdf/6790d5a4-6cfe-4932-9fe6-6206b98c40a6?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2016). *Souhrnný zemědělský účet - účet výroby za rok 2016 v mil. Kč*. Získáno 3. únor 2019, z <https://www.czso.cz/documents/10180/61508146/2701321801.pdf/d47c6542-7f94-439d-9bc9-4ac13c4b4b43?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2017). *Souhrnný zemědělský účet - účet výroby pro rok 2017 v mil. Kč*. Získáno 3. únor 2019, z <https://www.czso.cz/documents/10180/61508146/2701321805.pdf/82aa0a42-d040-4dc9-acfd-d90bd77b93d2?version=1.0>
- Český statistický úřad. (2017). *Základní charakteristiky ekonomického postavení obyvatelstva ve věku 15 a více let*. Získáno 2. únor 2019, z Veřejná databáze: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-A&z=T&f=TABULKA&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-A&str=v178&c=v3~8__RP2017
- Český statistický úřad. (2018). *Hrubý domácí produkt ČR výrobní metodou*. Získáno 3. únor 2019, z Veřejná databáze: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=NUC01-S1az3&z=T&f=TABULKA&skupId=21&katalog=30832&pvo=NUC01-S1az3&str=v84>
- Český statistický úřad. (2018). *Počet a věkové složení obyvatel k 31.12. - územní srovnání*. Získáno 2. únor 2019, z Veřejná databáze: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=DEM01&z=T&f=TABULKA&skupId=606&katalog=30845&pvo=DEM01&str=v33&evo=v866_!_VUZEMI97-100_1&c=v3~2__RP2017MP12DP31
- Český statistický úřad. (2018). *Počet zaměstnanců a průměrné hrubé měsíční mzdy*. Získáno 2. únor 2019, z Veřejná databáze: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=MZD01-A&z=T&f=TABULKA&skupId=855&katalog=30852&pvo=MZD01-A&evo=v208_!_MZD-LEG3-MZD01_1
- Český statistický úřad. (2018). *Zaměstnanci a průměrné hrubé měsíční mzdy podle odvětví CZ-NACE*. Získáno 2. únor 2019, z Veřejná databáze: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=MZD02-B&z=T&f=TABULKA&skupId=849&katalog=30852&pvo=MZD02-B&c=v3~11__RP2017QP4

- Český statistický úřad. (2018). *Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti CZ-NACE*. Získáno 3. únor 2019, z Veřejná databáze: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM03&z=T&f=TABULKA&katalog=30853&str=v221&u=v228__VUZEMI__97__19
- Český statistický úřad. (2019). *Zdroje hrubého domácího produktu*. Získáno 2. únor 2019, z Veřejná databáze: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-vyhledavani&vyhltext=hdp+podle+odv%C4%9Btv%C3%AD&bkvt=aGRwIHBvZGxIIG9kdsSbdHbDrQ..&katalog=all&pvo=NUC01-Q#w=>
- Český úřad zeměměřický a katastrální. (2018). *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. Praha: ČÚZK. Získáno 10. únor 2019, z https://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2018.aspx
- eAGRI. (2016). *Ročenka ekologického zemědělství 2015*. Získáno 28. únor 2019, z eAGRI: http://eagri.cz/public/web/file/513472/Roc_enka_EZ_2015_www_komplet.pdf
- eAGRI. (2017). *Výsledky agrárního zahraničního obchodu ČR*. Získáno 3. únor 2019, z <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/agrarni-zahranicni-obchod/vysledky-agrarniho-zahranicniho-obchodu-7.html>
- eAGRI. (2019). *Registr ekologických podnikatelů*. Získáno 3. únor 2019, z eAGRI: <https://eagri.cz/public/app/eagriapp/EKO/Prehled/StatistikaPocetEP.aspx?stamp=1549190389184>
- Envi Web. (18. 8 2013). *Zemědělství Srbska*. Získáno 20. srpen 2018, z Envi Web: <http://www.enviweb.cz/96503>
- EUR–Lex. (15. duben 2016). *Acquis*. Získáno 20. srpen 2018, z EUR–Lex, Přístup k právu Evropské unie: <https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary/acquis.html?locale=cs>
- Europa.rs. (2015). *Serbia - EU Trade Liberalisation*. Získáno 11. únor 2019, z Europa.rs: <https://europa.rs/serbia-and-the-eu/trade/?lang=en>
- European Comission. (1. červen 2018). *The common agricultural policy at a glance*. Získáno 19. únor 2019, z europa.eu: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_en
- Eurostat. (prosinec 2015). *Statistika struktury zemědělských podniků*. Získáno 6. únor 2019, z Eurostat - statistics explained: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farm_structure_statistics/cs#Velikost_zem.C4.9Bd.C4.9Blsk.C3.BDch_podnik.C5.AF
- Eurostat. (2017). *Main farm land use by NUTS 2 regions*. Získáno 10. únor 2019, z Eurostat: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>
- Eurostat. (2018). *Economic accounts for agriculture - values at current prices*. Získáno 7. únor 2019, z Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=aact_eaa01&lang=en
- Eurostat. (2018). *Farmers in the EU - statistics*. Získáno 7. únor 2019, z https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farmers_in_the_EU_-_statistics
- Eurostat. (2018). *Population on 1 January by age and sex*. Získáno 6. únor 2019, z Eurostat: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en
- Eurostat. (17. srpen 2018). *Utilised agricultural area by categories*. Získáno 28. únor 2019, z Eurostat:

- <https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/refreshTableAction.do?tab=table&plugin=1&pcode=tag00025&language=en>
- Eurostat. (2019). *Active population by sex, age and citizenship*. Získáno 6. únor 2019, z Eurostat:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsq_agan&lang=en
- Eurostat. (2019). *Area by NUTS 3 region*. Získáno 10. únor 2019, z Eurostat:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=reg_area3&lang=en
- Eurostat. (2019). *Area by NUTS 3 region*. Získáno 28. únor 2019, z Eurostat:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Eurostat. (2019). *Employment and activity by sex and age - annual data*. Získáno 1. únor 2019, z Eurostat:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_emp_a&lang=en
- Eurostat. (2019). *Farm indicators by agricultural area, type of farm, standard output, legal form and NUTS 2 regions*. Získáno 3. únor 2019, z
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ef_m_farmleg&lang=en
- Eurostat. (2019). *GDP and main components (output, expenditure and income)*. Získáno 7. únor 2019, z Eurostat:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_gdp&lang=en
- Eurostat. (2019). *Gross value added and income by A*10 industry breakdowns*. Získáno 9. únor 2019, z Eurostat:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Eurostat. (2019). *National accounts employment data by industry (up to NACE A*64)*. Získáno 6. únor 2019, z Eurostat:
<http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>
- Eurostat. (2019). *Organic crop area by agricultural production methods and crops (from 2012 onwards)*. Získáno 4. březen 2019, z
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=org_cropar&lang=en
- Eurostat. (2019). *Unemployment by sex and age - annual average*. Získáno 6. únor 2019, z Eurostat:
http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_emp_a&lang=en
- export.gov. (26. únor 2018). *Serbia - Agriculture*. Získáno 25. únor 2019, z export.gov:
<https://www.export.gov/article?id=Serbia-Agribusiness>
- Export.gov. (2018). *Serbia - Trade Agreements*. Získáno 10. únor 2019, z Export.gov:
<https://www.export.gov/article?id=Serbia-Trade-Agreements>
- Export.gov. (únor 2018). *Serbia Country Commercial Guide*. Získáno 13. srpen 2018, z Export.gov: <https://www.export.gov/article?id=Serbia-Agribusiness>
- FADN. (17. listopad 2012). *Typologie zemědělských podniků*. Získáno 5. březen 2019, z FADN: http://www.fadn.cz/fadnweb/AHTM/TYPOLOGIE_C.html
- FADN. (18. srpen 2018). *Zemědělská účetní datová síť (FADN) v EU*. Získáno 25. únor 2019, z FADN: http://www.fadn.cz/fadnweb/AHTM/FADN_EU_C.html
- FADN CZ. (nedatováno). *Zemědělská účetní datová síť (FADN) v EU - Základní informace*. Načteno z FADN CZ: http://www.vsbox.cz/fadn/AHTM/FADN_V_EU_C.htm
- FAO. (10. červenec 2015). *Family Farming Knowledge Platform*. Získáno 26. únor 2019, z Food and Agriculture Organization of the United Nations:
<http://www.fao.org/family-farming/countries/srb/en/>
- Global Agricultural Information Network. (14. prosinec 2016). *Food and Agricultural Import Regulations and Standards - Narrative*. Získáno 25. únor 2019, z Global Agricultural Information Network:
<https://gain.fas.usda.gov/Recent%20GAIN%20Publications/Food%20and%20Agri>

- cultural%20Import%20Regulations%20and%20Standards%20-%20Narrative_Belgrade_Serbia_12-14-2016.pdf
- Kovačević, V., Bojčevski, M., & Chroneos-Krasavac, B. (2017). Importance of Feedback Information from Farm Accountancy Data Network of the Republic of Serbia. *Economics of Agriculture*, stránky 1147 - 1159. Získáno 19. únor 2018, z https://www.researchgate.net/publication/322090006_Importance_of_feedback_information_from_farm_accountancy_data_network_of_the_Republic_of_Serbia
- Kurzy CZ. (2017). *Historie kurzů měn*. Získáno 2. únor 2019, z Kurzy CZ: <https://www.kurzy.cz/kurzy-men/historie/EUR-euro/2017/>
- Kuzman, B. (2017). Agricultural Budget and Agriculture Development in Republic of Serbia. *Economics of Agriculture*, stránky 515-531. Získáno 24. únor 2019, z <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0352-3462/2017/0352-34621702515K.pdf>
- Miljkovic, I. B. (březen 2013). Serbian Economy in Transitional, European and World economic crisis. *European Scientific Journal*, stránky 38-55. Získáno 23. únor 2019, z <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.883.318&rep=rep1&type=pdf>
- Ministerstvo zemědělství. (2016). *Zpráva o stavu zemědělství ČR za rok 2016/ "Zelená zpráva"*. Získáno 26. únor 2019, z [eagri.cz](http://eagri.cz/public/web/file/569334/ZZ16_V3.pdf): http://eagri.cz/public/web/file/569334/ZZ16_V3.pdf
- Ministry of Agriculture of the Republic of Serbia. (2018). Načteno z Ministerstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede: <http://www.minpolj.gov.rs/>
- Ministry of European Integration. (2018). *IPARD II*. Získáno 11. únor 2019, z Ministry of European Integration: <http://www.mei.gov.rs/eng/funds/eu-funds/ipa-instrument-for-pre-accession-assistance/ipard-ii/>
- Ministry of European Integration. (February 2018). *National Programme for the Adoption of the Acquis*. Získáno 20. srpen 2018, z http://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/third_revision_npaa_18.pdf
- Monitor. (2017). *Přehled státního rozpočtu*. Získáno 10. únor 2019, z Monitor: <https://monitor.statnipokladna.cz/2017/statni-rozpocet/>
- National Bank of Serbia. (2018). *Average exchange rates of the dinar against the world's leading currencies*. Načteno z National Bank of Serbia: https://www.nbs.rs/internet/english/scripts/kl_prosecni.html
- Pelikán, J., Havlíková, L., Chrobák, T., Rychlík, J., Teichman, M., & Vojtěchovský, O. (2013). *Dějiny Srbska*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Radivojević, D. (duben 2017). *Poljoprivredna mehanizacija, oprema i objekti*. Získáno 9. únor 2019, z Statistical Office of the Republic of Serbia: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2014/Pdf/G201414003.pdf>
- Semir, V., & Zenaida, Š. (2015). The States and Problems of Serbian Agriculture. *Economics of Agriculture*, stránky 245–257. Získáno 8. srpen 2018, z <https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/200524/2/16%20EP%201%202015.pdf>
- Statistical Office of the Republic of Serbia. (2017). *Farms by type of farming*. Získáno 26. únor 2019, z Statistical Office of the Republic of Serbia: <http://data.stat.gov.rs/Home/Result/1300010101?languageCode=en-US>
- Statistical Office of the Republic of Serbia. (2018). *Estimates of population by age and sex (beginning, middle and end of year)*. Získáno 2. únor 2019, z Statistical Office of the Republic of Serbia : <http://data.stat.gov.rs/Home/Result/18010403?languageCode=en-US>

- Statistical Office of the Republic of Serbia. (leden 2018). *MONTHLY STATISTICAL BULLETIN*. Získáno 10. únor 2019, z Statistical Office of the Republic of Serbia: <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/PdfE/G20183004.pdf>
- Statistical Office of the Republic of Serbia. (2018). *Statistical Yearbook 2018*. Získáno leden 2019, z <http://publikacije.stat.gov.rs/G2018/Pdf/G20182051.pdf>
- The Delegation of the European Union to the Republic of Serbia. (2016). *Milestones in EU - Serbia Relations*. Získáno 21. srpen 2018, z Europa.rs: <http://europa.rs/serbia-and-the-eu/milestones/?lang=en>
- The World Bank. (nedatováno). *World Development Indicators*. Získáno 23. únor 2019, z DataBank: <https://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=SRB#>
- Ústav zemědělské ekonomiky a informací. (16. březen 2015). *Strukturální šetření v zemědělství - analytické vyhodnocení - 2013*. Získáno 5. březen 2019, z Ústav zemědělské ekonomiky a informací: http://www.apic-ak.cz/data_ak/15/k/Stat/StrukturalSetreniVzem2013.pdf
- Vlada Republike Srbije. (3. únor 2010). *Smanjenje broja statističkih regiona kroz izmene Zakona o regionalnom razvoju*. Získáno 12. srpen 2018, z Vlada Republike Srbije: <http://www.srbija.gov.rs/vesti/vest.php?id=125924>
- Zastupitelský úřad ČR v Prištině (Kosovo). (20. srpen 2018). *Kosovo: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled*. Získáno 11. únor 2019, z Business Info: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kosovo-zakladni-charakteristika-teritoria-18124.html>

Seznam tabulek

Tabulka 1 Proměnné použité v korelaci a regresní analýze, popisující vztah míry zaměstnanosti a reálného HDP	13
Tabulka 2 Korelační matice proměnných „zaměstnanost“ a „HDP“	14
Tabulka 3 Regresní analýza proměnných „zaměstnanost“ a „HDP“	14
Tabulka 4 Počet obyvatel a zaměstnanost v Srbsku, České republice a Evropské unie v roce 2017.....	24
Tabulka 5 Zaměstnanost v zemědělství v roce 2017	25
Tabulka 6 Příjmová disparita v Srbsku a v ČR 2017.....	26
Tabulka 7 Hrubý domácí produkt v běžných cenách v Srbsku, ČR a EU, 2015-2017.....	27
Tabulka 8 Hrubá přidaná hodnota v Srbsku, ČR a EU 2015-2017.....	29
Tabulka 9 Podíl HPH ze zemědělství na celkové HPH v Srbsku, ČR a EU 2015-2017	29
Tabulka 10 HPH ze zemědělství na obyvatele a zaměstnance v zemědělství v Srbsku, ČR, EU za rok 2017	30
Tabulka 11 Zemědělská půda v Srbsku, ČR a EU v roce 2017	31
Tabulka 12 Zemědělská a orná půda v Srbsku, ČR a EU, 2017.....	32
Tabulka 13 Podíl státního rozpočtu na agrární sektor v Srbsku a ČR, 2017	33
Tabulka 14 Zemědělská výroba v Srbsku, ČR a EU, 2017	34
Tabulka 15 Poměrové ukazatele zemědělské produkce v Srbsku, ČR a EU, 2017.....	34
Tabulka 16 Rostlinná výroba v Srbsku v roce 2017, výběr hlavních plodin.....	35
Tabulka 17 Stav hospodářských zvířat v Srbsku ke konci roku 2017	36
Tabulka 18 Partneři srbského agrárního zahraničního obchodu.....	37
Tabulka 19 Struktura velikosti zemědělských podniků v Srbsku a ČR.....	38
Tabulka 20 Vlastnická struktura zemědělských podniků v Srbsku a ČR v roce 2016	39
Tabulka 21 Počet a výměra zemědělských podniků v ČR nad 100 ha pro rok 2016	40
Tabulka 22 Ekonomická velikost zemědělských podniků v Srbsku, ČR a EU, 2013	41

Seznam obrázků

Obrázek 1 Vliv zaměstnanosti na HDP v Srbsku 2010-2017.....	28
---	----